

John Maynards bog: Kan man leve uden?

Henrik Jensen, Professor, PhD
Økonomisk Institut
Københavns Universitet

9. februar, 2011

Offentliggjort på www.altandetlige.dk, 9. februar, 2011

© 2011, Henrik Jensen

Indledning

Det kortest mulige svar på titlens spørgsmål er "ja". Jeg mener sagtens, man kan betragte sig i spejlet om morgenen, lytte til sin indre stemme der siger "godmorgen din økonom", og derefter påbegynde dagens arbejde med oprejst pande og et fuldkomment fravær af en nagende dårlig samvittighed, der hvisker: "Du har ikke læst John Maynards bog!" Selvfølgelig kan man det, Jeg vil endda sige, at man *skal* holde panden oprejst. Siden bogen blev udgivet er der trods alt gået 75 år, og man kan jo ikke nå at læse alle vigtige bøger og skrifter, hvis antal i øvrigt stiger støt og roligt hvert år.

Men hør nu lige her! Bogen der er tale om er jo "The General Theory of Employment, Interest and Money" af John Maynard Keynes. Bedømt på titlen alene, så er den vel ikke til at komme udenom, hvis man tør kalde sig makroøkonom? Den burde vel også være obligatorisk læsning på ethvert økonomistudium? Tja, bum, og nej! Hvis man netop er økonom, så ved man at fordelingen af knappe ressourcer er temmelig centralt, og netop ens tid er en knap ressource (ikke mindst som studerende). Så man må spørge sig selv (eller andre), om ens ressourcer er godt anvendt til at læse og prøve at forstå en 75 år gammel bog? Svaret er, at de nok ofte er langt bedre anvendt til at læse artikler, der behandler aktuelle problemstillinger og nye metoder til at forstå komplicerede økonomiske sammenhænge.

En gammel bombe

Der skal ikke herske et øjeblik tvivl om, at jeg som mange andre anerkender, at Keynes' bog var en bombe i den unge økonomiske videnskab. En bombe hvis dønninger på godt og ondt stadig føles i dag. I en datid, hvor arbejdsløsheden var et voldsomt problem, kunne udbudsorienterede teorier med fuld kapacitetsudnyttelse mildt sagt ikke bidrage med meget. Fortæl lige tidens arbejdsløse, at de bare var på en lang frivillig ferie.

Keynes fik sat fokus på efterspørgslen, "effective demand", som en kausal faktor i bestemmelsen af den samlede indkomst og beskæftigelse. Dermed fik han introduceret manglende efterspørgsel som en forklaring på uudnyttede ressourcer og dermed lavkonjunkturer og recessioner. Dét var kontroversielt dengang, men er blevet accepteret af de fleste økonomer sidenhen som en altid mulig faktor i økonomiers nedture. Tilsvarende også for opture, og meget kvantitativ forskning er dedikeret til at dekomponere konjunkturcykler i udbuds- og efterspørgselssvingninger. Og sjældent kan efterspørgslen ignoreres. Jeg har dog aldrig forstået (men det er nok sproget og tiden) at Keynes'

approach med at se "the economy as a whole" var specielt nyt. Det med "as a whole" er vel essensen i generel ligevægtsteori. I et klassisk diagram for arbejdsudbud og efterspørgsel med fuld fleksibel realløn, da er beskæftigelsen ikke bestemt uafhængigt af "the economy as a whole"; kapitalapparatet (og dermed investeringer) og marginalnyttens af forbrug spiller en rolle for henholdsvis efterspørgsel og udbud af arbejdskraft.

Keynes' fokus på efterspørgsel, ledte naturligt nok efterfølgende også til et fokus på at anvende efterspørgselsorienteret økonomisk politik til at stabilisere konjunkturer. Hvis de private investeringer falder p.gr.a. en kollektiv investeringsdepression, så kan f.eks. en ekspansiv pengepolitik hjælpe til med at løfte efterspørgslen og dermed produktionen. (Og her har man så oplevet, at man også kan stimulere for meget; her kom bl.a. [Phillips](#) ind i billedet.)

Så bomben Keynes kastede i 1936 var en yderst velkommen en. Og en som har haft usædvanlig stor gennemslagskraft i relation til hvordan økonomer tænker på konjunktursvingninger og design af økonomisk politik. Et indiskutabelt hovedværk i økonomi. Men *skal* man så ikke læse bogen selv, hvis man vil tillade sig at formulere egne tanker om aktuelle emner? Nej, egentlig ikke. Det var en vigtig bombe, men det *er* en gammel bombe.

Keynes og jeg

Da jeg var økonomistuderende i Århus i 1980'erne, var bomben knap så gammel. Og af den grund var presset måske ekstra stort: Man skulle selvfølgelig læse den, hvis man skulle kunne kalde sig økonom. Man skulle i øvrigt også læse Karl Marx' "Kapitalen". Det fik jeg eksplicit at vide af en tutor, men synet af de rigtig mange bind forskrækkede mig så meget, at jeg foretrak at prøve med Keynes. Den kunne Jørgen Gelting vist også godt lide, og han var Økonomisk Instituts berømte og frygtede nestor, så jeg turde ikke andet. Nu er frygt ikke den bedste motivation, men jeg vil påstå, at jeg trods alt gik til projektet med åbent sind. Jeg læste den da jeg gik på anden del (og hvor jeg havde taget teorihistorie). Jeg turde ikke sige det højt i første omgang, men jeg forstod faktisk ikke meget af bogen, og nogle steder måtte jeg springe over for at komme videre. Jeg følte, jeg havde læst et Shakespearestykke på originalsproget, og ikke fanget pointen.

Langsomt gik det op for mig, at andre faktisk heller ikke forstod ret meget af bogen. Det var unægtelig lidt af en befrielse, og den dag i dag står en ting lysende klart: Folk strides stadig om, hvad Keynes egentlig mente, når han skrev dette og hint. Men bevidstheden om at have læst den gav mig som studerende lidt sindsro, da jeg uden at have fået noget fagligt ud af det, dog havde kunnet sætte et kryds ved noget af det, man skulle gøre. Et tomt ritual var fuldført.

Der hvor jeg faktisk lærte noget relevant og brugbart, det var gennem andres formuleringer/fortolkninger af Keynes' tekst. I min studietid især ved IS-LM modellen, som John Hicks har fået æren for. Det er en ganske nyttig model til brug for kortsigtsanalyser af pengeefterspørgsel, investeringer, offentligt forbrug, privat forbrug, policy multiplikatorer, o.s.v. Den er desuden formuleret på en simpel matematisk måde, som fremmer forståelsen (og skulle det knibe med algebraen, så kan den jo i sin rene statiske form beskrives grafisk). Modellen er formuleret med faste priser, og har bl.a. været medvirkende til at Keynes i dag bliver associeret med ukomplet nominaltilpasning. Dét kan man så gå tilbage til Keynes og tjekke og finde belæg for, men man kan også finde belæg for det modsatte. (Jeg gik lige tilbage og fandt belæg for det på side 216 i Keynes, 1937, hvor han skriver om effekten af en stigning i pengeefterspørgslen og den negative aktivitetseffekt af den resulterende rentestigning: "*any effect on prices being produced by repercussion as an ultimate*

consequence of a change in the rate of interest”). Men for mig at se er det *fuldstændig ligegyldigt*. Keynes må tage æren for, at nogen begyndte at formulere modeller med stive priser og lønninger og stadig gør i dag, og krediterer Keynes. Vi kan ikke vide, om han vil være tilfreds med den ære. Han er død. Hvad der er af relevant for en makroøkonom i dag, er om alle priser tilpasser sig perfekt eller ej (det viser empirien, at de ikke gør), og hvad implikationerne er for konjunkturcykler og økonomisk politik. Om det er i Keynes’ ”ånd” kan vi ikke vide, så lad det ligge.

Interessant? Ja. Aktuel? Nej

Dermed ikke være sagt, at det er uinteressant, hvad Keynes egentlig skrev. Og da heller ikke at diskutere, hvad han egentlig mente. Dét kan der komme mange dybe og indsigtsfulde debatter ud af. Jeg har nok bare ikke rigtig tålmodighed til at følge sådanne debatter intenst, da de ofte ikke kommer væk fra 1936 og dermed bliver relevante for aktuelle problemstillinger. Mange post-Keynesianere kritiserer for eksempel i dag ikke-Post-Keynesianere med de samme argumenter som Keynes kritiserede klassikerne i 1936; f.eks. manglende empirisk relevans af generel ligevægt. Jeg forstår det som et spørgsmål om relevans af konvergens til steady-state (da alle moderne makromodeller er i generel ligevægt på alle tidspunkter; en ligevægt der i øvrigt kan være ganske rædselsfuld, hvis nogen *stadig* skulle være i tvivl); men dette er empirisk testet gennem bl.a. ved ikke-afvisninger af NAIRU Phillipskurver, estimerede versioner af DSGE modeller (såvel 1980ernes Real Business Cycle modeller som 2000ernes sticky-price modeller), ikke-restringerede VAR modeller, m.m. Så det er ikke noget med en antagelse man tror på, og der findes i øvrigt en hel teoretisk disciplin dedikeret til analyse af ligevægtsubbestemthed, og en stor empirisk disciplin dedikeret til analyse af stationaritet versus ikke-stationaritet. Der er mange, som er kommet videre på 75 år.

Med alderen (gys) finder jeg dog ældre skrivelser mere spændende, og decideret underholdende, end tidligere, og jeg kan meget bedre goutere Keynes’ højspændede sprog i dag (jeg hører altid [John Gielgud](#) for mig, når jeg læser Keynes). Med min (synes jeg selv) bedre forståelse af økonomiske teorier end i 1980erne, kan jeg også bedre genkende noget af det han skriver om, og forstå hvorfor jeg (næsten) intet forstod i 1980erne. Man *skal* være uddannet økonom for at forstå hans kringledede men finurligt elegante sprog. Derfor er bogen totalt uegnet som pensum på et økonomistudium. Og bøger der debatterer, hvad han egentlig skrev, er om muligt endnu mere uegnede. I hvert fald på BA delen. Jeg tillader mig nemlig at tro at studerende i 2011 ikke er blevet mere dus med 1930ernes engelsk, end studerende var i 1980erne. Det vil simpelthen være en rigtig dræber at tvinge studerende igennem.

Desuden er mange af de koncepter som Keynes bruger ikke anvendte i dag (han taler bl.a. om klassikernes ”long-period equilibrium” (1937, p. 212), som må være det, man i dag kalder steady state (?)). Det gør stadig læsning meget svær. Der savnes den præcision som matematisk formulerede modeller sikrer, og som specielt ville kunne have gjort en 75 år gammel teori mere klart forståelig. Desuden er hans mange postulater om, hvad der er realistisk eller ej, formentlig uaktuelle i dag. Men uanset det, er det skægt at læse, hvordan han kritiserer klassikerne for at antage output for givet uden rimelig relation til virkeligheden, samtidig med at hans egne overvejelser om usikkerhed til en vis grad er præget af lomme filosofiske aksiomer om, hvordan mennesker agerer i en usikker verden. Det lyder smukt og rimeligt, men hvor er empirien bag følgende udsagn om hvorfor folk holder et domineret aktiv som penge?

"Because, partly on reasonable and partly on instinctive grounds, our desire to hold Money as a store of wealth is a barometer of the degree of our distrust of our own calculations and conventions concerning the future. Even tho this feeling about Money is itself conventional or instinctive, it operates, so to speak, at a deeper level of our motivation. It takes charge at the moments when the higher, more precarious conventions have weakened. The possession of actual money lulls our disquietude; and the premium which we require to make us part with money is the measure of the degree of our disquietude" (1937, s. 216)

(Jeg måtte slå det op. Det lækre ord "disquietude" svarer til "uneasiness".) Så det er kort fortalt kollektiv angstpræget og skizofren adfærd, der pludselig vækker folks trang til at akkumulere kontanter, så renten stiger og investeringerne falder, og indkomst, og forbrug falder (alt sammen forstærket af multiplikatoreffekten hvis virkning minder ganske meget om en tâtonnement proces analogt til klassikernes pristilpasningstanker - denne gives i øvrigt heller intet empirisk fundament).

Men jeg har ganske sikkert overset noget. I et eller andet hjørne i et af Keynes' værker kan man med garanti finde noget, der gør udsagnet mere funderet i realisme, hvis man leder længe nok. Og man kan sikkert holde flere konferencer om det. Men igen, jeg synes det vil være flintrende ligegyldigt. Keynes' likviditetspræferenceteori kan sagtens overleve i IS-LM (om)formuleringen uden at blive baseret på "partly on reasonable and partly on instinctive grounds". Dér bliver der bare antaget en pengeefterspørgsel, og man kan nemt analysere effekterne af en stigende pengeefterspørgsel uden for meget udenomssnak. Herved bliver man således også fritaget for at forstå, hvorfor Keynes ikke syntes at mene, at den depressive tilstand påvirker forbrugsadfærd; her er han pludselig helt sikker:

"when our income is increased it is extremely unlikely that this will have the effect of making us either spend less or save less than before. This psychological law was of the utmost importance in the development of my own thought, and it is, I think, absolutely fundamental to the theory of effective demand as set forth in my book." (1937, s. 220)

Med en moderne tilgang skrider jeg lidt efter en budgetbetingelse, som kan klargøre denne psykologiske stabilitets samhørighed med den angstprægede porteføljepleje. Der er i hvert fald ingen tvivl om, at denne 1937 artikel med dens postulater på postulater aldrig ville blive accepteret i Quarterly Journal of Economics i dag. Og dét er da et tegn på akademisk fremskridt (men ikke at artiklen var ringe i 1937).

Kom videre

Så jeg mener man skal komme videre. Man må erkende, at man ikke kan læse alt, og at man som ikke-teorihistoriker godt kan leve og virke som makroøkonom uden at have læst Keynes. Det kan den særligt historisk interesserede gøre. Så længe man har styr på de moderne teorier og redskaber, så går det sagtens. Og man vil være påvirket af Keynes alligevel, men via de økonomer som gennem tiderne har kondenseret hans tanker til mere forståelig form. Så uanset om Keynes selv ville have følt sig misfortolket, eller om hans disciple af i dag finder brugen af navnet Keynes i vild uoverensstemmelse med mesterens ultimative tekst fra 1936, så har Keynes haft og har stadig en enorm betydning for makroøkonomi.

Reference

Keynes, J. M., 1937, The General Theory of Employment, Quarterly Journal of Economics 51, 209-223.